

1. Vygotsky'nin Sosyokültürel Gelişim Kuramı

Vygotsky, gelişim psikolojisinin en önemli isimlerinden biridir ve onun kuramı, insanın gelişimini yalnızca bireysel bir süreç olarak değil, **sosyal bir süreç** olarak açıklamasıyla dikkat çeker.

Vygotsky'ye göre **bilişsel gelişim, sosyal etkileşimle başlar** ve bireyin zihninde içselleştirilerek bireysel düşünmeye dönüşür. Yani, bir çocuk bir beceriyi önce başkalarıyla birlikte yapmayı öğrenir, daha sonra tek başına gerçekleştirebilir hale gelir. Bu bakış açısı, “**öğrenme gelişmeden önce gelir**” düşüncesini merkezine alır.

Kuramın en önemli kavramlarından biri **Yakınsak Gelişim Alanı**, İngilizce adıyla *Zone of Proximal Development* (ZPD)'dir. Bu alan, çocuğun tek başına yapamadığı ama bir yetişkinin ya da daha yetkin bir akranın desteğiyle yapabildiği görevleri kapsar. Örneğin, bir öğrencinin tek başına çözemediği bir problemi, öğretmenin ipuçlarıyla çözebilmesi bu duruma örnektir. İşte bu süreçte öğretmen, öğrenciye rehberlik eder, destek sağlar; öğrenci beceriyi kazandıkça destek kademeli olarak azaltılır. Bu geçici destek mekanizmasına Vygotsky “**scaffolding**”, yani “iskelet oluşturma” adını verir.

Vygotsky'nin kuramında **dil** çok önemli bir yere sahiptir. Dil, yalnızca iletişim aracı değil, aynı zamanda düşünmenin de aracıdır. Küçük çocukların oyun oynarken kendi kendilerine konuşmaları, Vygotsky'ye göre düşünmenin gelişme sürecidir. Zamanla bu dış konuşma iç konuşmaya dönüşür ve çocuk içsel düşünme yeteneği kazanır.

Bir diğer temel kavram da **kültürel araçlardır**. Her toplum, çocuklara farklı düşünme biçimleri ve problem çözme yöntemleri sunar. Yazı, sayı sistemleri, semboller, hatta oyunlar bile kültürün çocuğa sunduğu araçlardır. Dolayısıyla bilişsel gelişim, içinde bulunulan kültürel bağlamdan bağımsız düşünülemez.

Eğitim açısından Vygotsky'nin kuramı son derece değerlidir. Öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak onların ZPD'sine uygun etkinlikler planlamak, en etkili öğrenmeyi sağlar. Ayrıca akran işbirliği, grup çalışmaları ve tartışma temelli öğrenme, bu kuramla tamamen uyumludur.

Sonuç olarak Vygotsky, bize şunu öğretir: İnsan öğrenmesi yalnızca bireysel bir çaba değildir; sosyal, kültürel ve dilsel bir etkileşim sürecidir. Bu nedenle öğretmen, sadece bilgi aktaran değil, öğrencinin öğrenme sürecine rehberlik eden bir yapılandırıcı olmalıdır. Bugün modern eğitim anlayışlarında gördüğümüz yapılandırmacılığın kökeni işte bu sosyokültürel yaklaşıma dayanmaktadır.

1. LEV VYGOTSKY – SOSYOKÜLTÜREL GELİŞİM KURAMI

1. Giriş

- . “Bir çocuk neden tek başına yapamadığı bir şeyi bir yetişkinle birlikte yapabilir?”
- . Vygotsky’nin bu soruya hangi yanıtı vermiştir?
- . **Sosyokültürel Kuramın Temeli:** Bilişsel gelişim sosyal etkileşimle başlar, bireysel düşünmeye dönüşür.
- . **Dil:** Düşünmenin aracıdır. “**İç konuşma**” kavramı açıklanır.
- . **Kültür:** Her kültür çocuğa farklı araçlar ve öğrenme biçimleri sunar.

2. Gelişme

A. Temel Kavramlar:

- **Yakınsak Gelişim Alanı (ZPD):**

Bireyin tek başına yapamadığı ama bir rehberin desteğiyle yapabildiği alan.

Örnek: Bir öğrenci problemi öğretmenin yönlendirmesiyle çözebiliyorsa bu ZPD'dedir.

- **Destekleme (Scaffolding):**

Rehberin (öğretmen, ebeveyn, akran) sağladığı geçici destek, birey öğrenince kaldırılır.

- **Araçlar:** Dil, yazı, sayı sistemi gibi kültürel araçlar gelişimi şekillendirir.

B. Eğitimle ilişkisi:

- . Öğrenme, gelişmeden önce gelir.
- . Öğretmen, öğrencinin ZPD'sini keşfetmeli ve ona uygun destek sunmalıdır.
- . İşbirlikli öğrenme, akran etkileşimi ve rehberli keşif bu kuramla uyumludur.

3. Sonuç

- . Vygotsky'ye göre öğrenme, sosyal bir süreçtir.
- . Çocuk yalnızca çevresinden etkilenmez, çevresini dönüştürür.
- . Günümüzde yapılandırmacı eğitim yaklaşımlarının temelinde Vygotsky'nin etkisi büyüktür.

2. Kohlberg'in Ahlaki Gelişim Kuramı

Kohlberg, bireylerin ahlaki kararlarını nasıl verdiklerini ve ahlaki düşünmenin nasıl olgunlaştığını anlamaya çalışan bir psikologdur. Onun kuramı, ahlaki gelişimi yalnızca davranışa indirgemez; **davranışın arkasındaki düşünme biçimine**, yani ahlaki yargının mantığına odaklanır.

Kohlberg'in kuramı, Jean Piaget'nin bilişsel gelişim kuramından etkilenmiştir. Tıpkı Piaget gibi, Kohlberg de ahlaki düşünmenin aşamalı biçimde geliştiğini savunur. Ona göre insanlar doğru ve yanlış değerlendirirken farklı düşünme biçimlerinden geçerler. Bu süreç üç düzey ve altı evreden oluşur.

İlk düzey **gelenek öncesi düzey**dir. Bu düzeyde bireyler, doğruyu ve yanlış dışsal sonuçlara göre belirler. Birinci evrede, yani **itaat ve ceza yönelimi** evresinde, davranışlar cezadan kaçmak için yapılır. İkinci evrede, **saf çıkarıcı yönelim** görülür; kişi kendi çıkarına uygun olanı doğru kabul eder.

İkinci düzey **geleneksel düzey**dir. Bu aşamada birey toplumun beklentilerini önemser. Üçüncü evrede, **iyi çocuk olma** anlayışı vardır; kişi başkalarının onayını kazanmak ister. Dördüncü evrede ise **kanun ve düzen yönelimi** öne çıkar; kurallar toplumsal düzenin korunması için vazgeçilmezdir.

Son düzey **gelenek sonrası düzey**dir. Burada birey, toplumsal kuralları sorgulayabilir. Beşinci evrede, **toplumsal sözleşme** anlayışı vardır; yasalar adalet için vardır ve gerekirse değiştirilebilir. Altıncı evrede, **evrensel ahlak ilkeleri** öne çıkar; birey kendi vicdanı ve evrensel etik değerler doğrultusunda davranır.

Kohlberg'in en bilinen yöntemlerinden biri **ahlaki ikilem** senaryolarıdır. Örneğin, "Heinz ikilemi"nde bir adamın hasta karısını kurtarmak için ilacı çalmasının doğru olup olmadığı sorulur. Burada önemli olan, öğrencinin cevabı değil, cevabının arkasındaki düşünme biçimidir.

Eğitim açısından Kohlberg'in kuramı, ahlaki değerlerin ezberletilmesinden çok, **ahlaki düşünmenin geliştirilmesini** savunur. Öğrencilerin ahlaki ikilemler üzerinde tartışmaları, gerekçeler sunmaları, farklı bakış açılarını dinlemeleri bu gelişimi destekler.

Sonuç olarak, Kohlberg bize ahlakın bir düşünme biçimi olduğunu öğretmiştir. İnsanlar büyüdükçe yalnızca daha fazla bilgi sahibi olmaz, aynı zamanda daha derin düşünme ve değerlendirme yeteneği de kazanırlar. Eđitimciler olarak görevimiz, öğrencilerin ahlaki muhakemelerini geliştirecek ortamlar yaratmaktır.

2. LAWRENCE KOHLBERG – AHLAKİ GELİŞİM KURAMI

1. Giriş

- . “Bir davranışın doğru ya da yanlış olduğuna nasıl karar veririz?”

2. Gelişme

A. Kuramın Temeli:

- . Piaget’nin bilişsel gelişim kuramından etkilenmiştir.
- . Ahlaki gelişim, bireyin doğru–yanlış konusundaki düşünme biçiminin olgunlaşmasıdır.
- . Üç düzey, altı evreden oluşur.

B. Ahlaki Gelişim Düzeyleri ve Evreleri:

Düzy	Evre	Özellik
1. Gelenek Öncesi Düzey	1. İtaat ve Ceza	Davranış, cezadan kaçmak için doğru kabul edilir.
	2. Saf Çıkarıcı	“Bana yararı varsa doğrudur.” Pragmatik ahlak anlayışı.
2. Geleneksel Düzey	3. İyi Çocuk Olma	Toplumun beklentilerine uyma, onay alma isteğı.
	4. Kanun ve Düzen	Kurallara uymak toplumun düzeni için gereklidir.
3. Gelenek Sonrası Düzey	5. Toplumsal Sözleşme	Yasalar adalet içindir; değıştirilebilir.
	6. Evrensel Ahlak İlkeleri	Vicdan ve evrensel etik ilkeler davranışı yönlendirir.

C. Eğitimde Kullanımı:

- . Ahlaki ikilemlerle tartışma (örneğin Heinz ikilemi).
- . Öğrencilerin ahlaki muhakeme düzeylerini geliştirmeye odaklı etkinlikler.
- . Ezberden çok düşünme, tartışma ve vicdan geliştirme önemlidir.

3. Sonuç

- . Ahlaki gelişim bilişsel gelişimle paraleldir.
- . Birey her evreyi sırasıyla yaşar, geri dönmez.
- . Eğitim, bireyin bir üst düzeye geçmesini teşvik etmelidir.

- **3. Bruner'in Bilişsel Gelişim ve Keşfetmeye Dayalı Öğrenme Kuramı**

- Bruner, 20. yüzyılın en etkili eğitim psikologlarından biridir ve modern yapılandırmacı eğitim anlayışının öncülerindendir.
- Bruner'e göre öğrenme, aktif bir süreçtir. Öğrenciler bilgiyi pasif olarak almaz, kendi deneyimleriyle keşfeder ve yeniden inşa eder. Bu nedenle öğretim, öğrencinin aktif katılımını teşvik edecek şekilde düzenlenmelidir.
- Bruner, bilişsel gelişimi üç **tems il biçimi** üzerinden açıklar: eylemsel, imgesel ve sembolik.

- . İlk evre olan **eylemsel (enaktif)** dönemde çocuk, bilgiyi hareketle temsil eder. Örneğin, bir topun nasıl zıpladığını elleriyle deneyerek öğrenir.

İmgesel (ikonik) dönemde, bilgi artık zihinde görsel imgeler aracılığıyla temsil edilir; çocuk artık bir nesneyi görmeden de hayalinde canlandırabilir.

Son olarak **sembolik** dönemde, bilgi sözcükler, semboller ve formüllerle temsil edilir. Bu dönem soyut düşünmenin temelidir.

- . Bruner ayrıca “**sarmal öğretim**” ilkesini ortaya koymuştur. Bu yaklaşıma göre, temel kavramlar öğrencinin gelişim düzeyine uygun biçimde, farklı yaşlarda tekrar tekrar öğretilmelidir. Örneğin, enerji kavramı ilkokulda basit bir

tanım olarak, lise düzeyinde ise fiziksel formüllerle yeniden ele alınabilir. Böylece bilgi derinleşerek öğrenilir.

- . Bruner'in en çok bilinen kavramlarından biri **keşfetmeye dayalı öğrenme**dir. Öğrenciye bilgiyi doğrudan vermek yerine, onu deney yapmaya, soru sormaya, hipotez kurmaya yönlendirmek gerekir. Böylece öğrenme kalıcı hale gelir, çünkü birey bilgiyi kendi zihinsel çabasıyla yapılandırır.
- . Bruner'e göre eğitim, sadece bilgi kazandırmak değil, öğrenmeyi öğrenme becerisini geliştirmektir. Öğrenciler, yeni karşılaştıkları bilgileri kendi zihinsel yapılarıyla ilişkilendirerek anlam oluştururlar.

- . Sonuç olarak Bruner'in kuramı bize şunu söyler: Etkili öğrenme, öğrencinin aktif katılımı, merak duygusu ve rehberli keşfi ile gerçekleşir. Öğretmenin görevi bilgiyi doğrudan aktarmak değil, öğrencinin bilgiye ulaşmasını sağlayacak yolları açmaktır. Günümüz yapılandırmacı eğitim sistemlerinin temelinde işte bu Brunerci anlayış yatmaktadır.

3. JEROME BRUNER – BİLİŞSEL GELİŞİM VE KEŞFEDEREK ÖĞRENME KURAMI

1. Giriş

- . Soru: “Sizce öğrenci bilgiyi hazır mı almalıdır, yoksa kendisi mi keşfetmelidir?”

2. Gelişme

A. Temel İlkeler:

- . Öğrenci aktif bir öğrenendir.
- . Öğrenme, keşfetme yoluyla gerçekleşir.
- . Öğretim, öğrencinin bilişsel gelişim düzeyine göre düzenlenmelidir.

B. Temsiller (Bilişsel Gelişim Evreleri):

1. **Eylemsel (Enaktif) Dönem:** 0–2 yaş, bilgi hareketle temsil edilir.
2. **İngesel (İkonik) Dönem:** 2–6 yaş, bilgi görsel imgelerle temsil edilir.

3. **Sembolik Dönem:** 7 yaş ve sonrası, bilgi sözel sembollerle temsil edilir.

C. Sarmal Öğretim (Spiral Curriculum):

- . Bilgi, farklı yaş düzeylerinde artan karmaşıklıkla yeniden öğretilmelidir.
- . Örneğin, “enerji” kavramı ilkokulda basit, lisede ileri düzeyde yeniden ele alınabilir.

D. Keşfetmeye Dayalı Öğrenme:

- . Öğrenciye hazır bilgi verilmez; sorularla, deneylerle, problem çözmeyle bilgiye ulaşması sağlanır.

- . Öğretmenin rolü: rehberlik etmek, yönlendirmek, öğrenme ortamı tasarlamak.

3. Sonuç

- . Bruner'e göre öğrenme, aktif bir inşa sürecidir.
- . Öğretim, öğrencinin temsil düzeyine ve bilişsel olgunluğuna uygun olmalıdır.
- . Bu yaklaşım modern yapılandırmacı öğretim anlayışının temelini oluşturur.